

LBRIS

We know
books

LIVIU REBREANU

Ion

Prefață, fișă biobibliografică
și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

Concepție grafică: Mădălina Pricop

Coperta I: Ilija Bašičević, Plimbare în Iliada, 1962, detaliu

Tehnoredactor: Ecaterina Pislă

Lector: Ioana Marcu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

REBREANU, LIVIU

Ion / Liviu Rebreanu ; pref. fișă biobibliogr. și ref. critice de Lucian Pricop – Ed. a 2-a – București: Cartex 2000, 2025

ISBN 978-606-091-287-3

I. Pricop, Lucian (ed. șt.)

821.135.1

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Prefață</i> (Lucian Pricop).....	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	24
<i>Referințe critice</i>	26
<i>Notă asupra ediției</i>	61

ION

Volumul I

GLASUL PĂMÂNTULUI

Capitolul I – Începutul	69
Capitolul II – Zvârcolirea.....	101
Capitolul III – Iubirea	133
Capitolul IV – Noaptea	170
Capitolul V – Rușinea	220
Capitolul VI – Nunta.....	257

Volumul II

GLASUL IUBIRII

Capitolul VII – Vasile.....	311
Capitolul VIII – Copilul	342
Capitolul IX – Sărutarea	377
Capitolul X – Ștreangul	412
Capitolul XI – Blestemul	432
Capitolul XII – George	471
Capitolul XIII – Sfârșitul	502

Capitolul I

ÎNCEPUTUL

1

Din șoseaua ce vine de la Cârlibaba, întovărășind Someșul când în dreapta, când în stânga până la Cluj și chiar mai departe, se desprinde un drum alb mai sus de Armadia, trece râul peste podul bătrân de lemn, acoperit cu șindrilă mucegăită, spintecă satul Jidovița și aleargă spre Bistrița, unde se pierde în cealaltă șosea națională care coboară din Bucovina prin trecătoarea Bârgăului.

Lăsând Jidovița, drumul urcă întâi anevoie până ce-și face loc printre dealurile strâmtorate, pe urmă însă înaintează vesel, neted, mai ascunzându-se printre fagii tineri ai Pădurii Domnești, mai poposind puțin la Cișmeaua Mortului, unde picură veșnic apă de izvor răcoritoare, apoi cotește brusc pe sub râpele Dracului, ca să dea buzna în Pripasul pitit într-o scrântitură de coline.

La marginea satului te întâmpină din stânga o cruce strâmbă pe care e răstignit un Hristos cu fața spălăcită de ploii și cu o cunună de flori veștede agățată de picioare. Suflă o adiere ușoară și Hristos își tremură jalnic trupul de tinichea ruginită pe lemnul mâncat de carii și înnegrit de vremuri.

Satul parcă e mort. Zăpușeala ce plutește în văzduh țese o tăcere năbușitoare. Doar în răstimpuri fâșie alene frunzele adormite prin copaci. Un fuior de fum albastrui se opintește să se înalțe dintre crengile pomilor, se bălăbănește ca o matahală

amețită și se prăvale peste grădinile prăfuite, învăluindu-le într-o ceață cenușie.

În mijlocul drumului picotește câinele învățătorului Zaharia Herdelea, cu ochii întredeschiși, suflând greu. O pisică albă ca laptele vine în vârful picioarelor, ferindu-se să nu-și murdărească lăbuțele prin praful uliței, zărește câinele, stă puțin pe gânduri, apoi iuțește pașii și se furișează în livada îngrădită cu nuiiele, peste drum.

Casa învățătorului este cea dintâi, tăiată adânc în coasta unei coline, încinsă cu un pridvor, cu ușa spre uliță și cu două ferestre care se uită tocmai în inima satului, cercetătoare și dojenitoare. Pe prichiciul pridvorului, în dreptul ușii, unde se spală dimineața învățătorul, iar după-amiază, când a isprăvit treburile casei, d-na Herdelea, străjuiește o ulcică verzuie de lut. În ogradă, între doi meri tineri, e întinsă veșnic frânghia pe care acuma atârnă niște cămăși femeiești de stambă. În umbra cămășilor, pe nisipul fierbinte se scaldă câteva găini, păzite de un cocoș mic cu creasta însângerată.

Drumul trece peste Părâul Doamnei, lăsând în stânga casa lui Alexandru Pop-Glanetașu. Ușa e închisă cu zăvorul; coperișul de paie parcă e un cap de balaur; pereții văruți de curând de-abia se văd prin spărturile gardului.

Pe urmă vine casa lui Macedon Cercetașu, pe urmă casa primarului Florea Tancu, pe urmă altele... Într-o curte mare rumegă, culcate, două vaci ungurești, iar o babă șade pe prispă, ca o scoabă, prăjindu-se la soare, nemișcată parc-ar fi de lemn...

Căldura picură mereu din cer, îți usucă podul gurii, te sugrumă. În dreapta și în stânga, casele privesc sfioase din dosul gardurilor vii, acoperindu-și fețele sub streșinile știrbite de ploii și de vite.

Un dulău lătos, cu limba spânzurată, se apropie în trap leneș, fără țintă. Din șanț, dintre buruienile cărunțite de colb, se repede un cățel murdar, cu coada în vânt. Lătosul nu-l ia în seamă ca și când i-ar fi lene să se oprească. Numai când cellalt se încapățânează să-l miroase, îi arată niște colți amenințatori, urmându-și

într-o calea cu demnitatea cuvenită. Cățelul se oprește nedumerit, se uită puțin în urma dulăului, apoi se întoarce în buruiene unde se aude îndată un ronțait căznit și flămând...

De-abia la cărciuma lui Avrum începe să se simtă că satul trăiește. Pe prispă doi țărani îngândurați oftează rar cu o sticlă de rachiu la mijloc. Din depărtare pătrund până aici sunete de viori și chiuțuri...

Duminecă. Satul e la horă. Și hora e pe Ulița din dos, la Todosia, văduva lui Maxim Oprea.

Casa văduvei vine chiar peste drum de bisericuța bătrână, pleostită și dărăpănată. Văduvia-i sărăcie lucie. Femeia a dat din rău în mai rău. Ce agonisește un cap de bărbat într-o viață întreagă, o muiere nepricepută prăpădește într-un an de zile, și mai puțin. Când a împreunat Maxim mâinile pe piept, în ogradă erau clăi de fân, în cele două grajduri nu mai încăpeau vitele, în gură și sub șopron n-aveau loc carele. Se vedea de departe belsugul. Acuma ograda-i goală bătătură, iar în grajduri rage a pustiu o închipuire de vacă stearpă și veșnic flămândă.

Hora e în toi... Locul geme de oameni... Nucii bătrâni de lângă șură țin umbră. Doar câteva pete albe de raze răzbesc printre frunze gădilând fețele aprinse de veselie. Zăduful ațâță sângele lumii. Peste Măgura Cocorilor atârnă soarele îngălbenit de necaz că mai are o postată bună până la asfințit.

Cei trei lăutari cântă lângă șopron să-și rupă arcușurile. Briceag, cu piciorul pe o buturugă, cu cotul stâng pe genunchi, cu obrazul culcat pe vioară, cu ochii închiși, își sfârâie degetele pe strune și cântecul saltă aprig, înfocat. Holbea e chior și are un picior mai scurt, iar la vioară numai trei coarde, dar secondează cu aceeași patimă cu care Găvan, un țigan urât și negru ca un harap, apasă cu arcul pe strunele gordunii. Din când în când, Briceag se oprește să-și acordeze vioara. Holbea și Găvan atunci

își îndoiesc meșteșugul ca să păstreze măsura. Apoi Briceag reîncepe mai aprins, strâmbându-se uneori la Holbea, alteori la Găvan, cu deosebire când schimbă melodia.

De tropotele jucătorilor se hurducă pământul. Zecile de perechi bat *Someșana* cu atâta pasiune că potcoavele flăcăilor scapără scânteii, poalele fetelor se bolbocesc, iar colbul de pe jos se învâltorește, se așează în straturi groase pe fețele brăzdate de sudoare, luminate de oboseală și de mulțumire. Cu cât Briceag întetește cântecul, cu atât flăcâii se îndârjesc, își înfloresc jocul, trec fetele pe sub mână, le dau drumul să se învârtească singure, țopăie pe loc ridicând tălpile, își ciocnesc zgomotos călcăiele, își plesnesc tureacii cizmelor cu palmele nădușite... Glasurile se îneacă în nourul de praf ce-i îmbrățișează pe toți... Numai arar vreunul mai țanțos începe o chiuitură, în tactul zvăpăiat al jocului, cu ochii pe dos, cu gâtul răgușit. Dar după două-trei versuri sfârșește într-un iuit aspru, istovit. Apoi jocul urmează tăcut, din ce în ce parcă mai sălbatec. Flăcâii își încolăcesc brațele mereu mai strâns pe după mijlocul fetelor... Sâniile acestora tremură sub iile albe și ating din când în când pieptul flăcăilor, tulburându-le ochii și inima. Nu schimbă nicio vorbă. Nici nu se privesc. Doar pe buze fâlfâie zâmbete plăcute și fugare...

Învârtita ține de vreun ceas, fără întrerupere, și tinerii nu se mai satură. De două ori Briceag, cu cârcei în degete, a încercat să se oprească și, de amândouă orile, flăcâii s-au năpustit la el urlând desperați, cu priviri amenințătoare sau rugătoare:

– Zi, țigane! Mai zi, cioară!...

Toate perechile se îmbulzesc în jurul lăutarilor, se ciocnesc, se izbesc cu coatele goale. Câțiva băiețandri, îngăduiți de curând la horă, amețiți de atâta învârteală, se clatină de ici-colo, abia mai ținându-se pe picioare, spre marea rușine a fetelor cu care joacă. Vreo trei perechi s-au retras în șură, mai la larg, unde însă praful se urcă până-n căpriori, des de să-l tai cu cuțitul...

La câțiva pași de pâlcul jucătorilor stau fetele care au rămas nepoftite, privind cu jind, șoptindu-și uneori cine știe ce și izbucnind în râsete silite. La urechi și în cosițe au și ele buchețele

de vâzdoage pestrițe și în mână câte un mănunchi mai mărișor pe care să-l dăruiască flăcăului cutare să-l pună în pălărie. Printre fete se mai rătăcește și câte o nevestă tânără, cu năframă de mătase în cap, gata să intre în horă dacă s-ar întâmpla să-i vie chef bărbatului ei să joace. Mai la o parte mamele și babele, grămadă, forfotesc despre necazuri și-și admiră odraslele. Copiii neastâmpărați aleargă printre femeii și chiar prin horă, fură florile fetelor și fac haz când victimele îi ocărăsc sau se înfurie. Câțiva mai îndrăciți se lasă pe vine aproape de jucători, uitându-se cu mare băgare de seamă la poalele fetelor, iar când poalele zboară mai tare, dezvelind picioarele goale mai sus de genunchi, se întrebă repede:

– Ai văzut?

– Văzut. Da' tu?

– Și eu.

Și apoi continuă să pândească poalele până ce vreo babă indignată îi ia la goană, ceea ce nu-i oprește ca peste câțiva timp să reînceapă...

Bărbații se țin mai pe departe, pe lângă casă, pe la poartă, grupuri-grupuri, vorbind de treburile obștești, aruncând numai uneori câte-o privire spre tineretul dimprejurul lăutarilor.

Primarul, cu mustați albe răsucite tinerește, cu niște ochi albaștri mari și blajini, caută să-și păstreze demnitatea apăsând vorbele și însoțindu-le cu gesturi energice, în mijlocul câtorva bătrâni frunțași. Ștefan Hotnog, un chiabur cu burta umflată ce și-o mângâie întruna parcă ar avea junghiuri, găsește fel de fel de elencieri primarului, numai ca să arate celorlalți că lui de nimeni nu-i pasă. Între dâșii, Trifon Tătaru, mititel cu părul gălbui și glasul subțire, se uită când la unul, când la altul, înfricoșat parcă să nu se încaiere, fiindcă amândoi îi sunt rude, cam de departe, nici vorbă. Pe de lături, ca un câine la ușa bucătăriei, trage cu urechea Alexandru Glanetașu, dornic să se amestece în vorbă, aflându-se totuși să se vâre între bogătași.

Pe prispă stăpânește Simion Butunoiu, care acum vreo douăzeci de ani a fost învățător în sat, iar azi mănâncă o pensie

de cinci zloți pe lună și muncește la pământ mai abitir ca un flăcău. Împrejurul lui s-au adunat Macedon Cercetașu cu straja Cosma Ciocănaș, cu Simion Lungu, cu Toader Burlacu, cu Ștefan Iliina și cu alții, ascultând cu evlavie palavrele dascălului, auzite și răsauzite. Din când în când, Simion Butunoiu strănută atât de zgomotos că toate femeile se întorc spăimântate, sau se pornește pe tusa lui obișnuită cu care de multe ori scoală noaptea tot satul din somn. Macedon așteaptă cuviincios până ce isprăvește dascălul cu tusa, apoi ia din fereastră o sticlă de rachiu, închină foarte ceremonios, trage o dușcă zdravănă și trece băutura bătrânului, care mormăie scurt „să ne ție Dumnezeu pe toți“ și pune gârliciul la gură. Sticla pe urmă umblă din mână în mână. Macedon e cam cherchelit și comandă militărește tuturor să bea:

– Forverț, Simioane! Vaităr, Cosma!... Vaităr, vaităr!...

A făcut oastea doisprezece ani, i-a fost dragă foc și, când e beat, ș-acuma numai în comenzi nemțești se ceartă cu nevastă-sa. Altminteri însă are o inimă de ceară și în douăzeci și opt de ani nu și-a bătut muierea niciodată; mai curând Floarea s-a întâmplat să-l muștruluiască.

Sticla ajunge la Toader Burlacu goală.

– Goală, ai? râde Macedon încântat. Goală?... Halt!... Haptac!... Unde ești căprar de zi?... Forverț!...

Un copil de vreo zece ani sare drept în picioare pe prispă și strigă râzând:

– Hir!

– Nu râde la front, măgarule! se răstește Macedon. Na sticla și dă fuga la cantină la Avrum, să-ți mai dea o porție pentru mine!... Înțeles, căprar?

Căprarul însă refuză ordinul, răspunzând:

– A zis jupânul că nu-ți mai dă fără bani, bade Macedoane, nici să nu mă mai trimiți, că-i degeaba...

Macedon își saltă puțin mustața, încruntă din sprâncene privind aspru la copil, apoi se așează pe prispă clătînând din cap și oftând:

– Ehei, unde-i vremea când eram eu strajameșter!... Atunci mă fi poftit jupânul să nu-mi dea, că-i arătam eu supunere...

Mai boscorodește ceva, pe urmă încetează și se uită ursuz la nevastă-sa care are bani, dar nu-i dă și care tăifăsuiește cu alte femei fără să se sinchisească de comenzile lui...

Tocmai atunci se târăște pe poartă, printre picioarele oamenilor, Savista, oloaga satului. E vară cu fata cea mai frumoasă din Pripas, cu Florica, și ceva neam cu nevasta lui Trifon Tătaru. Are picioarele încărcite din naștere, iar brațele lungi și osoase ca niște cângi anume spre a-și târi schilozenia, și o gură enormă cu buzele alburii de sub care se întind gingiile îmbălate, cu colți de dinți galbeni, rari și lungi. Trifon Tătaru o ține pe lângă casă, să-i vadă de copii. Când e vreme bună Savista șade în poartă, se cioro-văiește cu toți copiii din sat și primește pomana trecătorilor miloși... Sosește cu gălăgie mare. Gâgâie ceva cu glasul ei aspru, speriat. N-o bagă în seamă nimeni. Doar Trifon face un semn nevestei, care se apropie, repede, supărată:

– Da' acasă nu puteai sta, măi femeie? Zău, parcă te mănâncă tâlpile... Lași tu ograda pustie pe vremea asta... Și nici baremi slugile nu-s la îndemână... Ce vrei? Ai? Spune ce vrei, Savistă?

Oloaga a făcut două ceasuri din Ulița cea mare, unde stătea Trifon, până aici. Începe să bâlbâie foarte grăbită și cu importanță, însoțindu-și eforturile cu niște gesturi desperate.

– Ce face? zice Maria lui Trifon, care se silea să ghicească ce spune. S-a bătut Vasile Baci... cu Avrum?... Cu Florea Căruntu?... Ei, ș-apoi? Ce-ți pasă ție, femeia lui Dumnezeu? Și pentru asta ai venit tu atâta cale? Vai de mine, că ești mai rea ca copiii cei fără minte... Uite ce ți-ai făcut poalele! Și numai azi te-am primenit... Of, bată-te...

Savista bombăne ceva ce ar vrea să însemne că ei nu-i pasă de poale, și pe urmă se pornește deodată pe un răs prostesc de bucurie.

– Cum ai zis?... Cine-i beat?... Vasile Baci... Parcă azi s-a îmbătat întâi...

Maria o lasă, rușinată, și se întoarce între femei. Oloaga se târaie în mijlocul fetelor, se frământă să-și facă loc și privește apoi cu mare plăcere la horă. Are douăzeci și cinci de ani și tremură de fericire când aude lăutarii ori când vede vreo petrecere...

3

Savista n-are parte să se desfete multă vreme. Până să se așeze bine, până să se certe cu fetele pentru un loc mai bun, jocul încetează. Briceag, asudat și istovit, încheie *Învârtita* cu o apăsare zdravănă de arcuș încât îi și plesnește o strună la vioară. Ion, feciorul Glanetașului, ținând de mijloc pe Ana lui Vasile Baciui, se repede la lăutari, rugându-i:

– Mai zi, mă Briceag... numai un pic, auzi? Un picuț de tot, țigane!

Alți flăcăi strigă poruncitor:

– Trage, țigane! Ce te codești?... De ce te plătăm, cioara dracului?

Briceag aruncă o privire disprețuitoare spre cei ce-l ocărăsc, lui Ion însă îi răspunde convingător, arătându-i vioara:

– Nu mai pot, Ionică... Zău, nu mai pot... Crede-mă!... Mi-au amortit degetele... Pe urmă și struna mi s-a rupt...

– Un pic, omule, nu-nțelegi? stăruie flăcăul.

Țiganul însă se înfurie brusc, întoarce spatele, trăneste vioara în brațele lui Holbea și începe să blesteme cătrănit:

– Fir-ar ale dracului toate ceterele din lume, plesnire-ar acolo unde-o fi cine m-a învățat să țin arcușul... Că io-i spun cu frumosul că nu pot și el mă omoară să mai zic... Dar-ar Dumnezeu să trăsnească toate jocurile cu pe cine le-a născocit...

Ion ascultă câteva clipe mirat cum înjură Briceag. Apoi deodată se aprinde ca focul și izbucnește răgușit:

– Ho, cioară, fi-ți-ar neamul de răs, ho!... Și închide pliscul că te pocnesc de-ți sar măselele tocmai în curtea bisericii!...

Briceag a mai pățit-o cu Ion; tace. Numai după ce flăcăul se îndepărtează bodogănind, începe iar să se necăjească cu ceilalți lăutari, pe țigănește.

Flăcăii îmbrățișează pe fete, mulțumindu-le pentru joc. Fetele se zbat în brațele lor și șoptesc cu sfială și cu plăcere:

– Mulțumim...

Ion strânge la piept pe Ana cu mai multă gingășie, dar și mai prelung.

– Dă-mi drumul, Ionică! murmură fata ușor, cu mulțumire în glas.

– Să vii, Anuță... știi tu unde! zice Ion domol.

Ana nu răspunde, privirea ei însă lucește de bucurie. Se amucește să scape din îmbrățișare, șoptind întruna moale:

– Dă-mi drumul, Ionică... zău, dă-mi drumul!...

Flăcăul o trage mai aproape, cu un zâmbet aprins, o apucă cu o mână de fâțe și i le strânge ca pe două mere, încât Ana sâsâie de durere.

– Să nu cumva să nu vii! repetă Ion, înfigând în ochii ei o privire poruncitoare și lacomă.

Ana fuge glonț la fete, îmbujorată și scuturându-și poalele de praf. Apoi, potolindu-și sufletul, spune Margaretei lui Cosma Ciocănaș, o ființă ursuză, voinică, cu picioare cât donițele, cu brațe bărbătești și cu o față osoasă roșcată:

– Și Ionică... mereu... zău așa...

Dar, încurcându-se, schimbă repede vorba:

– Vai de mine ce căldură... toată m-am făcut o apărae...

Margareta nu jucase și-i era necaz pe fetele care au avut noroc. Nu răspunde nimic Anei, ci urmă să privească cu jind la ceata flăcăilor care închinau cu rachiu sau aprindeau țigări; părea îngrijorată să nu se întâmple s-o poftescă la joc cineva și să nu bage de seamă...

Ion urmări din ochi pe Ana câteva clipe. Avea ceva straniu în privire, parcă nedumerire și un vicleșug neprefăcut. Tot atunci zări mai alături și pe Florica, fata vădanei lui Maxim Oprea, cu care se ținuse până acum, puțin posomorâtă, dar mai frumoasă ca

oricând. Flăcăul clipi aspru, ca și când ar fi vrut să-și alunge un gând din creieri, și strigă la un băiețel:

– Aduseși, bre?

– Adus, bade Ionică – făcu copilul cu importanță. Am dat-o lelii Zenobia, s-o ție...

Și, în vreme ce Ion se duse spre grupul unde era mamă-sa, băiețelul urmă:

– L-a făcut tare jupânul, bade, ș-a pus zece bucățele de zahăr, de zice că-i mai bun ca mierea...

Zenobia, cu sticla de rachiu în mână, se plângea Todosiei, vădanei, de un afurisit de junghi care o tăia prin șale de câteva zile și nu-i mai trecea.

– Ia dă glaja ceea, mamă! zise Ion scurt și înghiți îndată o dușcă zdravănă. Da' d-ta bei oleacă?

– Lasă-mă pe mine în plata lui Dumnezeu că doar nu-s însărcinată – răspuse Zenobia luând totuși sticla și trăgând o gură. Aoleu, da' știu că-i bun... Vezi numai, dragul mamei, să nu bei mult că ți se urcă la cap și cine știe ce poznă te-o mai îndemna să faci... Omul la beție să-l ferească Dumnezeu...

Ion îi luă sticla și întoarse spatele fără să-i mai asculte sfaturile.

Copilul rămase pironit locului, cu ochii pofticioși la rachiu. Când se îndepărtă flăcăul, avu parcă o supărare. Dar îi trecu repede și, șterpelind într-o clipire un struț de flori din mâna Margaretei, o zbughi ca săgeata, urmat de blestemele aprige ale fetei care aștepta mereu s-o cheme cineva la joc...

Ion trecu încet pârleazul de lângă grajd, întorcând capul spre Ana care nu-l scăpa deloc din ochi și care, peste câteva clipe, îl urmă cu pași grăbiți, roșă ca focul de rușine, închipuindu-și că toată lumea o pândește.

În dosul șurii era o livadă mărișoară, presărată cu pomi, tăiată în două de o cărare ce cobora până la Gârla Popii și se oprea chiar în spatele cârciumii lui Avrum. Fânul cosit de curând, adunat în câteva clăițe proptite cu pari, umplea văzduhul cu un miros îmbătător.

Ion merse pe cărare doi-trei pași, apoi coti în stânga și se așeză sub un nuc bătrân și scorburos, pe o rădăcină încovoiată ca un jilț. Fata sosi tremurând de emoție, dar cu o strălucire bucură în ochi.

– Aici erai? murmură Ana așezându-se fără să se uite la dânsul.

– Că parcă-i mai bine aici – făcu flăcăul încet; apoi îndată ridică sticla: Să trăim, Anuță!

– Să trăiești, Ioane! răspuse ea privind neliniștită spre cărare, pe unde treceau mereu oameni, care la cârciumă, care înapoi.

– Bea și tu, Anuță, că pentru tine l-am luat și l-am făcut dulce ca gura ta!

– Despre mine poate să sece rachiu – zise fata mai potolită. Mi-e silă și când îi simt mirosul, că taica nu mai lasă să treacă nici o ziulică fără băutură și fără beție... Nu știu, zău, ce s-o mai alege de noi.

– Apoi așa bea omul la supărare – zise Ion, adăogând pe urmă cu alt glas: Bea, Anuță... Mi-a cășunat și mie așa odată...

Ana își înmuie buzele în rachiu, se strâmbă și dădu repede sticla înapoi, tușind și râzând:

– Avai de mine... nu pot... parcă-i otravă...

– Ba-i bun – zise Ion ducând iarăși sticla la gură.

Tăcură amândoi un răstimp, fără să se privească. Apoi flăcăul îi trecu brațul pe după mijlocul ei și oftă:

– Hei, Anuță, mult aleanu-i în inima mea!

Fata Anei, lunguiață, arsă de soare, cu o întipărire de suferințe, se posomorî.

– Ce îndur eu, să ferească Dumnezeu pe toată lumea – gemu dânsa. Că tata și-a pus în gând să mă mărite cu George-a-Tomii

și o ține morțiș cu George. Și Doamne, greu îți mai vine să taci și să înghiți când nu ți-i drag omul...

Ion se uită lung la buzele ei subțiri care se mișcau ușor dezvelindu-i dinții cu strungulițe, albi ca laptele și gingiile trandafirii de deasupra. Știa dânsul că Vasile Baciuc e într-o ureche și că de o apucă hăis, apoi hăis o ține să știe de bine că dă cu carul prin toate șanțurile. Dar tocmai aceasta îl întărâta și pe el.

Nu-i fusese dragă Ana și nici acuma nu-și dădea seama bine dacă i-e dragă. Iubise pe Florica și, de câte ori o vedea sau își amintea de ea, simțea că tot o mai iubește. Purta în suflet răsul ei cald, buzele ei pline și umede, obrazii ei fragezi ca piersica, ochii ei albaștri ca cerul de primăvară. Dar Florica era mai săracă decât dânsul, iar Ana avea locuri și case și vite multe...

Îi asculta glasul plângător și-l cuprindea mila, în același timp însă se gândea la Florica. Apoi deodată tresări, o strânse la piept și, fără să rostească vreo vorbă, o sărută lung pe buze. Fata cuprinse cu brațele gâtul lui Ion, moleșită și aprinsă, și inima-i bătea atât de năvalnic încât el o auzea.

– Noroc, noroc, Ioane! strigă un glas aspru pe cărare.

Flăcăul ridică ochii furios și văzu pe Ilie Onu care, întorcându-se de la cârciumă cu o sticlă de rachiu, râdea gros și batjocoritor.

– Du-te 'n... Doamne iartă-mă – bufni Ion încrunțat.

Ilie Onu ajunsese la șură și se făcu nevăzut. Era frate de cruce cu George al Tomii și unde putea să-i facă rău lui Ion, îi făcea, fiindcă odată, la o nuntă, îl umpluse de sânge ca să-l îmblânzească.

Ion începu să suduie și să se cătrânească, dar, întâlnind ochii câprui, înlăcrimați de fericire și de teamă ai Anei, se potoli...

Ilie aducea rachiul pentru George care se silea din răspuțeri să învețe pe Briceag un cântec nou ce-l auzise de la lăutarii din Bistrița la un chef al doctorului Filipoiu, la berăria cea mare din Armadia. Briceag, cu ochii țintă la buzele flăcăului, care fluiera melodia, țârâia nesigur cu arcușul pe strune; Holbea, credincios, încerca și el să secondeze. George se umfla, închidea puțin ochii

și fluiera din ce în ce mai aprig, căci împrejurul lor se adunase un pâlce de flăcăi care-l priveau cu admirație.

– Ei, acu' ai înțeles? zise George oprindu-se în mijlocul cântecului.

– Las' că l-am prins – mormăi Briceag pornind să tragă cu mai multă încredere.

– Am sosit, George – strigă Ilie întinzând sticla.

– Iute te-ai întors – vorbi cellalt bând și trecând îndată rachiul lui Ilie ca el să poată reîncepe dăscălirea lăutarilor.

– Nouă nu ne dai un păhărel, vere? se linguși Holbea, zgândărindu-l cu arcușul.

– Să vă dau, cioroilor, fir-ați ai naibii! râse George foarte mulțumit că au să vadă toți cum cinstește el pe țigani.

– Beți-o toată – zise apoi către Găvan când vru să-i înapoieze sticla.

Dar atunci sări Ilie ca un cocoș:

– Ia lăsați, bre, să mai bem și noi, că cioarele astea o să plesnească de atâta holircă...

Urmă o ciorovăială lungă între Ilie și țiganii care nu mai voiau să renunțe la băutura și era cât pe-acți să se încingă o bătaie, deoarece Ilie, aprinzându-se, se repezea mereu cu piciorul să spargă gorduna.

Deodată toată lumea se întoarse spre uliță. Toți bărbații scoaseră pălăriile, iar cei de pe prispă se sculară în picioare... Venea preotul Belciug împreună cu d-na Maria Herdelea, soția învățătorului, cu domnișoara Laura și cu Titu. Primarul și frunțașii satului ieșiră în poartă întru întâmpinarea domnilor.

– Petreceți, petreceți? zise preotul cu un zâmbet binevoitor.

– Apoi ce să facem, domnule părinte – răspunse primarul cu pălăria în mână. Dumnezeu de aceea a lăsat sărbătorile, să se mai veselască și prostimea.

– Negreșit, negreșit – murmură Belciug lărgindu-și zâmbetul.
– Da' de ce nu poți și d-voastră să vedeți petrecerea noastră? reluă Florea Tancu cu un glas foarte blajin, punându-și pălăria în cap.

Țăranii de asemenea se acoperiră unul câte unul, în vreme ce preotul șopti câteva cuvinte d-nei Herdelea, care răspunse răspicat, dându-și capul pe spate cu mândrie:

– Da, putem privi puțin și noi... Mie chiar îmi plac petrecerile poporului...

Maria Herdelea era fată de țăran de pe la Monor, dar pentru că umblase totdeauna în straie nemțești și mai ales că s-a măritat cu un învățător, se simțea mult deasupra norodului și avea o milă cam disprețuitoare pentru tot ce e țărănesc.

– Poftim mai aproape! făcu atunci primarul, bucuros, dând la o parte pe țăranii care se îmbulzeau: Ia faceți loc, măi oameni!... Dați-vă la o parte!

Vreo câțiva frunțași se grăbiră să dea ajutor primarului strigând:

– La o parte!... La o parte!...

Belciug intră încetinel în ogradă și se opri aproape de poartă. Babele cucernice se repeziră numaidecât să-i sărute mâna.

– Lăsați, lăsați! murmura preotul, întinzând însă dosul palmei spre sărutare cu o mulțumire ce-i înviora fața tăbăcită de slăbiciune.

Flăcăii, obosiți și cu gândul la joc, rămăseseră tot împrejurul lăutarilor. Numai George, totdeauna silitor să-și arate istețimea, se vâri printre bătrâni, îmbulzindu-se să ajungă cât mai aproape de popa și familia învățătorului. Ilie se ținea și aici după dânsul ca un câțel.

Titu Herdelea, un tânăr de vreo douăzeci și trei de ani, în haine curățite și sărăcuțe, cu o cravată albastră azurie la gulerul înalt și țepăn, ras de mustăți și lung cât un par, cum văzu pe George, îi întinse prietenește mâna îmbrăcată în mânuși de ață cenușie:

– Noroc, George!... Nu mai jucați?... Tocmai ne abăturăm și noi să vă vedem...

– Cum nu, domnișorule! Numai să se hodonească o țără țigani, c-au zis atâta de-a amorțit și sufletul dintr-înșii – spuse flăcăul cu glas îndulcit. Apoi, apropiindu-se mai bine, adăogă: Da' d-ta nu vrei să joci cu noi, domnișorule?

Titu râse și se uită la Laura, care zâmbi încurcată.

– Eu?... Nu, George. Altă dată. Acuma nu se poate.

Dar flăcăul stăruie:

– Îți dau eu o fată, domnișorule, de să te lingi pe buze. Ușoară ea pana și frumoasă ca o domnișoară... Dar trebuie să joace și domnișoara Laura...

Sora lui Titu se făcu deodată serioasă și se agăță înfricoșată de brațul mamei sale, murmurând:

– O, auzi ce idee!... Mă mir că nu vi-i...

Preotul vorbea cu primarul și cu ceilalți țărani despre mersul vremii, toți fiind înțeleși că ar fi bine să mai dea Dumnezeu o gură de ploaie, să se mai înmoaie pământul, căci altfel rămâne porumbul nesăpat de-al doilea... George însă se ținea scai de Titu și Laura, spre marea indignare a doamnei Herdelea, care n-ar fi îngăduit nici în ruptul capului ca fata ei să se amestece printre țărani.

Ca să schimbe vorba, fiindcă se mai strângeau și alți oameni să asculte stăruința flăcăului, zâmbind puțin batjocoritor, Titu se uită deodată împrejur, ca și când și-ar fi adus aminte ceva, și apoi întrebă:

– Oare Ion unde-i?

George, deși știa că, dintre toți feciorii satului, domnișorul cu Ion e mai prieten, se simți aproape jignit auzind acum întrebarea. De aceea răspunse cam în silă:

– Pe-aici trebuie să fie și dânsul...

Dar Ilie Onu, de la spate, se amestecă iute-n vorbă:

– Ba e-n grădină, sub nuc, cu Ana...

– Unde? făcu George întorcându-se brusc la el, parcă i-ar fi tras o palmă.

– Acolo, unde zic – încheie Ilie scurt, rânjind mulțumit.

George puse nasul în pământ și tăcu. Nimeni nu mai deschise gura, iar Titu, bucuros c-a scăpat ușor de invitația la dans, se apropie și el de Belciug care începuse să povestească oamenilor cum i-au scos doctorii cei mari un rinichi în spitalul de la Cluj.

Vorbele lui Ilie loviseră pe George drept în suflet. Ana lui Vasile Baci u era fĂgăduită lui de nevastă. Ea fată cu stare, el fecior de bocotan, se potriveau. Părinții lor erau înțeleși mai de mult, iar Ana îi plăcea. Nu zicea că-i cine știe ce frumoasă, dar nici el nu pica. Era greoi, spătos și umeros ca un taur; umbla legănat și cu genunchii înmuiați.

Fierbea. Se gândea mereu să-și croiască drum până în grădină, s-o vadă cum șade ochi în ochi cu Ion. Dar mereu își lua seama, zicându-și că poate mai mult ar strica decât ar folosi, dacă nu cumva nu s-ar isca și o bătaie, căci Ion e arțăgos ca un lup nemâncat. De va ști fata că el știe, mai rău se va înrăi. Mai bine să-i lase în pace. O lingură de istețime face uneori mai mult decât un car de putere.

Dar Ion, ce vrea Ion? De ce caută să-i învârtească el capul fetei?... Își aruncă ochii, fără să vrea, spre Florica vădanei lui Maxim. Stătea tot așa de pleoștită ca și dânsul. Se vedea că și ea știa și o băteau aceleași gânduri... Asta îi mai potoli supărarea. Când nu ești singur, suferința se ușurează. Oftă odată din baierile inimii și-și trase pălăria pe ochi, zicându-și:

– De-amu am să joc numai cu Florica... Cel puțin să plesnească fierea și într-insul!

Lăutarii își potriveau zgomotos instrumentele pentru a da de știre tuturor, și mai ales celor răzlețiți prin grădină, că începe jocul. Flăcăii băteau nerăbdători din călcâie, scoteau câte-un chiot de veselie și-și aruncau privirile din ce în ce mai des printre fetele care așteptau cu inima strânsă să fie poftite la horă.

În clipele acelea sosi, de pe uliță, Vasile Baci u, lălăind un cântec de beție, cu pălăria într-o ureche, cu ochii înroșiți și tulburați de băutură. Se clătina ușor în mers și dădea întruna din mâini parcă s-ar sfădi cu un dușman închipt. Când zări grupul cu domnii în mijloc, se opri puțin, înțepenindu-se gânditor, apoi se duse glonț la preotul Belciug și-i zise:

– Eu, domnule părinte, spun drept, îs mare păcătos... Mnaare!... 'S bețiv și stricat, cum nu se mai pomenește în șapte sute, zău cruce!... Așa-s eu, ce mai calea-valea!... Ce-i drept nu-i păcat, așa-i domnule părinte? Că de supărare beau dacă beau, așa-i?... Și beau pentru că beau dintr-al meu...

Preotul își curmase povestirea și luase o înfățișare gravă, măsurând foarte aspru pe Vasile Baci u. Țăranul însă avea acum un zâmbet bun pe buze și vorbea aplecat ca la spovedanie, parcă n-ar fi vrut să știe de nimeni și de nimic în lume:

– 'S amărât rău, domnule părinte, crede-mă! Poate că nu mă crezi? De aceea beau și iar beau și iar!... Uite-așa! Ai să zici d-ta: da' de ce ești amărât, bețivule? Apoi cum să nu fiu, domnule părinte? Că o fată am și eu și nu-mi place deloc fata pe care o am. Nu-mi place, auzi? Că nu vrea să mă asculte. Și tare mă doare inima și tare-s supărat că nu vrea să se uite în gura mea. Am dreptate ori n-am, spune d-ta!

Belciug nu suferea mirosul de rachiu, căci era bolnăvicios, iar Vasile mereu îi duhnea în nas și râgâia. Purtarea țăranului îl indigna însă mai ales pentru că-i știrbea autoritatea în fața poporului. Doamna Herdelea asculta foarte serioasă, cu capul sus, cu buzele strânse pungă și privea mânioasă la oamenii care se îmbulzeau împrejurul lor, curioși, râzând pe înfundate de Baci u. Lui Titu, dimpotrivă, îi plăceau îngăimările bețivului și nu știa cum să-l zgândăre, fără să bage popa de seamă.

Belciug își înghiți mânia și căută să-l potolească cu o dojană blândă:

– Rău faci, Vasile, că nu te sfiiești măcar de tineretul care te vede mereu pe două cărări. Omul de treabă nu se ține toată ziua